

Ordförande har ordet

Välkommen till det här numret av geografiska notiser som är ett extra tjockt sommarnummer!

Jag heter Lotta Dessen Jankell och vid årsmötet den 30:e mars 2025 valdes jag till ny ordförande för Geografilärarnas Riksförening, vilket jag är stolt och glad över. Som ny ordförande vill jag börja med att tacka Anna-Karin Hillborg för gott ordförandeskap och önska dig lycka till med ditt fortsatta arbete med att sprida kunskap om och i geografiämnet.

Sedan 2018 har jag varit ledamot i styrelsen för Geografilärarnas riksförening och ser det som ett viktigt arbete eftersom vi har möjlighet att påverka och sprida kunskap om geografiämnet som skolämne, universitetsämne och geografins roll i samhället. Det är inte minst viktigt i den snabbt föränderliga värld vi lever i nu där geografiämnets sätt att studera, förklara, analysera och tolka fenomen som klimatförändringar, intressekonflikter om resurser, geopolitik, sårbara platser och förändrade landskap verkligen bidrar till förståelse, men också till bättre samhällsplanering och beredskap.

Det jag ser fram emot som ordförande är att tillsammans med er medlemmar fortsätta sprida kunskap om ämnet geografi i olika sammanhang. Jag hoppas att föreningen liksom denna tidskrift ska fortsätta vara en brygga mellan geografilärare och geografer inom många discipliner. Det är så vi kan stärka geografiämnet både i skolan, på universitet och högskolor och i samhället.

För mig slutar geografiämnet aldrig att fascinera och jag inspireras varje gång jag får möjlighet att sprida kunskap om geografi till både elever i skolan och till blivande lärare som kan sprida kunskapen vidare i sin tur. Sedan 2009 har jag arbetat som gymnasielärare i geografi, biologi och naturkunskap och hösten 2023 doktorerade jag i geografididaktik på Stockholms universitet. Just nu arbetar jag hälften av min tid på Stockholms universitet med forskning och utbildning av geografilärare. Resten av tiden undervisar jag i gymnasieskolan och inspireras fortfarande av när såväl elever i skolan och studenter på universitet upptäcker geografiämnets bredd och djup.

Jag har i min forskning tillsammans med geografilärare bland annat undersökt vad kärnan i geografiskt tänkande kan vara och hur det kan synliggöras i form av didaktiska modeller (se Dessen Jankell et al., 2021, tillgänglig från <https://doi.org/10.1080/00167487.2021.1919406>). Genom det arbetet blev det tydligt hur begrepp som *rum*, *plats*, *skala*, *mönster*, *processer*, *samband*, *förändring* kan bli verktyg som hjälper såväl lärare som elever att förstå vad geografiskt tänkande och geografisk kunskap är och hur det kan användas för att förstå fenomen, processer och händelser i världen. Den didaktiska modell vi arbetade fram kan utgöra en tydlig röd tråd genom syntesämnet geografi i skolan eftersom den synliggör vad progression i ämnet geografi kan innebära. Att elever ska bli bättre och bättre på att förstå och kunna förklara natur- och kulturgeografiska mönster, för-

klara förändringar och processer och analysera samband mellan människa och natur på olika platser och i olika skalnivåer.

En aspekt av geografiskt tänkande är systemtänkande och i min avhandling undersökte jag hur elever kan lära sig det som ett sätt att förstå komplexa problem. Det kan handla om att lära sig orsaker och konsekvenser av klimatförändringar, förstå intressekonflikter om naturresurser eller studera komplexa konsumtion- och produktionsmönster. Det kan också handla om specifika processer och kretslopp, som vattnets kretslopp eller geologiska cykler. Systemtänkande kan också användas för att förstå möjliga konsekvenser av hur olika aktörer agerar i en viss fråga. När elever lär sig använda enklare systemmodeller, som i min forskning kallas sambandsvävar, kan de få syn på vad som påverkar vad och hur olika faktorer hänger ihop i en helhet. På det sättet bidrar systemtänkande och systemmodellering med att konkretisera abstrakta och komplexa frågor som geografiämnet genomsyras av. I kommande nummer kommer jag berätta mer om hur elever kan lära sig systemtänkande och hur lärare och elever kan arbeta med systemmodeller i undervisningen.

Geografilärarnas Riksförening spelar en viktig roll när det gäller nya läroplaner i geografi och nu kommer vi återigen få en nyckelroll i den process som startat kring en ny läroplan för grundskolan som planeras träda i kraft höstterminen 2027. Under sommaren kommer lärosäten i Sverige arbeta med att skriva underlag för den nya läroplanen i alla ämnen och Geografilärarnas Riksförening blir en viktig instans i det arbetet.

Du som medlem är inbjuden till ett seminarium för att diskutera underlaget till ny läroplan i geografi för grundskolan via Zoom onsdagen den 10/9 kl. 16.00–17.30. Du hittar länk och mer information på www.geografilararnas.se. Vi kommer också behöva lärare från F–9 som kan ingå i en särskild referensgrupp. Om du är intresserad av att delta i en sådan grupp kan du höra av dig till mig på lotta.jankell@su.se.

Ett annat seminarium att se fram emot är höstens GIS workshop med Ulrihca Malmberg, geografilärare på Södra latin, som tidigare arbetat på Rymdstyrelsen. Förra hösten var det runt 60 lärare som deltog i en uppskattad workshop som Ulrihca hade och **torsdagen den 25/9 kl. 16.00–17.30 är det dags igen.** Ulrihca repeterar delar av det vi arbetade med sist i workshopen, men lägger även till nya övningar.

Ytterligare ett seminarium handlar om den nya ämnesplanen GY25 i geografi som träder i kraft nu i höst för gymnasieskolan. **Torsdagen den 6/11 kl. 16.00–17.30** diskuterar vi skillnader och likheter mellan Gy11 och Gy25, hur olika begrepp kan tolkas och hur ämnesinnehåll kan kombineras. Syftet är att diskutera och dryfta möjligheter och utmaningar och även komma fram till vad vi anser bör förtydligas i ett kommentarmaterial.

En annan sak som vi hoppas förverkliga det här året är att **skapa ett stipendium för geografilärare att delta på en internationell konferens** som ordnas av vår brittiska motsvarighet, Geographical Association (GA), i april 2026 i Sheffield. Konferensen lockar varje år flera hundra (ibland

tusen) lärare, geografer och geografidaktiska forskare både från Storbritannien, men också från andra länder. Tanken är att en eller två geografilärare får möjlighet att delta på konferensen för att sedan sprida idéer om undervisning i geografi. Dels genom geografiska notiser och dels i sociala medier.

I Geografiska notiser det här året kommer vi bland annat ha ett specialnummer inriktat mot risk- och beredskap och hur geografiämnet bidrar till det på olika sätt, både i forskning, i samhället och i skolämnet. Genom specialnumret vill vi sprida kunskap om geografins roll när det gäller risk och sårbarhetsanalyser samt i beredskapsarbete. Vi kommer även ha ett specialnummer om medicinsk geografi och ett nummer riktat specifikt mot skolan.

I varje nummer kommer vi också ha ett återkommande inslag där någon som arbetar som geograf får berätta om sitt arbete. I det här numret är det Anders Schærström, som berättar om sina erfarenheter som geograf och den oförståelse som han ibland mött när han presenterat sig som *geograf*. Han berättar också om sina erfarenheter av att arbeta med medicinsk geografi.

Är du intresserad av att skriva och berätta om något du arbetar med i din undervisning som du är särskilt nöjd med eller om något utvecklingsprojekt du genomfört är du välkommen att höra av dig till redaktionen. Kontaktuppgifter hittar du på hemsidan.

I det här numret möter du också årets geografilärare Ingemar Wiklund som

ger sin syn på den förändring som skett kring vad elever ska kunna i geografi. Han ställer sig kritisk till vilket ämnesinnehåll som försvunnit och tillkommit eller förstärkts i Lgr22. Wiklund lyfter också fram vikten av att göra det tydligt vad eleverna faktiskt ska kunna när de lämnar olika stadiet i skolan. Artikeln är på det sättet ett inlägg i linje med den nya läroplansutredningen och den nya läroplan som är i antågande.

Det här numret innehåller också en artikel av Ralf Carlsson om geografiska begrepp och hur de kan tolkas och användas samt en **nekrolog över naturgeografen Bo Strömberg** (1930–2025) som under många år var lärare vid Stockholms universitet.

Sist men inte minst innehåller det här numret en längre artikel av Thomas Malm om Polynesiens mytologiska geografi. Artikeln handlar om det mytomspunna Polynesian och nya arkeologiska upptäckter som ger indikationer kring den gåta som kapten James Cook formulerade om hur polynesier kunnat sprida sig över så många ensamt liggande öar, så långt från varandra, i alla väderstreck på Stilla havet.

Jag önskar er en trevlig läsning och hoppas att vi ses i många sammanhang i höst!

Lotta Dessen Jankell
Ordförande
GeografilärarnasRiksförening